

Romská cesta – odkud, jak a kam kráčí Romové.....

Renata Chloupková Hanáčková

Bakalářská práce
2013

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ BRNO

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Renata HANÁČKOVÁ CHLOUPKOVÁ**
Osobní číslo: **H118075**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Romská cesta – odkud, jak a kam kráčí Romové...**

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v materiálu IMS "Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách"(IMS 2009). Případně podle dalších materiálů, z nichž některé jsou obsaženy v literatuře připojené k tomuto studijnímu textu. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovědního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím bakalářské práce.

S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím bude práce zaměřena:

- na historii a dějiny romské populace,
 - na Romy v současné Evropě,
 - na budoucnost z pohledu nadací a organizací zabývajících se romskou menšinou.
- Součástí práce tak bude i menší sociologický výzkum v romských organizacích působících na území města Brna.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Bakalář, P. Psychologie Romů. Praha: Votobia, 2004.

Bargel, M., Muhlpackr, P. a kol. Inkluze a exkluze – dilema soc. patologie. Brno: IMS, 2010.

Horváthová, J. Základní informace o dějinách a kultuře Romů. Praha: MŠMT, 1998.

Jakoubková Budilová, L. Cikánská rodina a příbuzenství. Ústí nad Labem, Dryada, 2007.

Kenrik, D. Cikáni na cestě z Indie do Evropy. UP Olomouc, 1994.

Miko, V. Česko – romské vztahy. Brno: Tribun EU, 2010.

Nečas, C. Romové v České republice včera a dnes. Olomouc: UP, 2002.

Nečas, C. Společenská problematika Romů v minulosti a přítomnosti I. MU Brno, 1991

Prokešová, M. Romové, otázky a hledání odpovědí. Ostrava: Repronis, 2010.

Říčan, P. S Romy žít budeme – jde o to jak. Praha: Portál, 1998.

Další literatura bude obsažena v Projektu bakalářské práce a průběžně doplňována během práce na tomto textu.

Vedoucí bakalářské práce:

PaedDr. Libuše Mazánková, Dr.

Katedra sociální pedagogiky

Datum zadání bakalářské práce:

16. března 2012

Termín odevzdání bakalářské práce:

30. dubna 2013

V Brně dne 16. března 2012

prof. PhDr. Pavel Mühlpackr, Ph.D.
vedoucí ústavu

PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci – nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

V Brně 11. 4. 2015

RENATA CHLOUPKOVÁ HANAČKOVÁ

Jméno, příjmení studenta

Podpis

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevýdělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídně k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Snahou mé bakalářské práce je částečné poodhalení a zodpovězení romské otázky. Pokusím se najít důvody, které tak komplikují integraci Romů do majoritní společnosti, a to nejen v České republice, ale i v jiných zemích Evropy. Na území naší republiky působí mnoho organizací, které pevně hájí práva Romů, přesto se vzájemné soužití menšinové a většinové společnosti jeví stále jako neslučitelné.

Klíčová slova:

Romové, romství, majorita, menšina, sociální pracovník, inkluze, gádžo, budoucnost, organizace, závislost

ABSTRACT

The aim of my thesis is unveiling a partial answer to the Roma question. I will try to find reasons, that so complicate integration of Roma into the mainstream society, not only in Czech Republic, but also into the European countries. Our country has many organisations which strongly defends rights of Roma. But co-existence of the minority and the majority seems to be still incompatible.

Keywords:

Roma, Roma ethnicity, majority, minority, social worker, inclusion, Gadžo future, organizations, Europe, the dependence

Poděkování.

Chtěla bych tímto poděkovat PaedDr. Libuši Mazánkové, Dr., za její cenné rady, které mi během vypracování mé práce poskytla, ale především také za její laskavý a povzbuzující přístup a podporu, které mi zejména v závěru práce velmi pomohly.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD.....	8
1 HISTORIE ROMSKÉ POPULACE	10
1.1 PRAVLAST ÍNDIE	11
1.2 CESTA DO EVROPY	12
1.3 ROMSKÁ DUŠE.....	14
2 ROMOVÉ V SOUČASNÉ EVROPĚ	23
2.1 ČESKÁ REPUBLIKA	24
2.2 ANGLIE	29
2.3 BULHARSKO	29
2.4 SLOVENSKÁ REPUBLIKA	30
2.5 ŠPANĚLSKO	32
3 ORGANIZACE ZABÝVAJÍCÍ SE ROMSKOU PROBLEMATIKOU	33
3.1 IQ ROMA SERVIS, O.S.	34
3.2 DROM, ROMSKÉ STŘEDISKO	36
3.3 ROMODROM, O. S.....	37
3.4 SPOLEČENSTVÍ ROMŮ NA MORAVĚ.....	38
3.5 STATUTÁRNÍ MĚSTO BRNO - ODBOR SOCIÁLNÍ PÉČE MMB	40
ZÁVĚR	42
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	47
SEZNAM OBRÁZKŮ	49

ÚVOD

Na světě dnes odhadem žije okolo 10 milionů Romů. Z toho 5 - 6 milionů jich žije v Evropě, a to převážně v Evropě střední a jihovýchodní.

Romové žijí v Evropě už více než osm století a jejich dějiny jsou vlastně i dějinami vzájemných vztahů s ostatními, většinovými obyvatelstvy. V České republice jich žije kolem 300 až 350 tisíc, ovšem tento počet je přesněji téměř nezjistitelný, neboť např. při posledním sčítání lidu v roce 2011 se k romské národnosti přihlásilo jen 13 tisíc lidí, jisté však je, že i tak tvoří jednu z největších menšin žijících u nás. V souvislosti s touto minoritou je však, bohužel, ale také Česká republika často označována jako rasistický stát, který romskou menšinu utlačuje, a jsme za to často kritizováni, jak Evropskou unií, tak také různými mezinárodními organizacemi.

Majoritní společností je ovšem převážně tato menšina vnímána jako naprosto nepřizpůsobivá komunita lidí, jejíž integrace do společnosti je nemožná a která jen zneužívá sociální systém státu jako komunita, v níž se vyskytuje pouze nezaměstnanost, lenost, zadluženost, veliká kriminalita, prostituce a drogové závislosti....

Snad s žádnou jinou komunitou nebo etnickou skupinou není tak často spojován termín „sociální vyloučení“ jako právě s komunitou romskou. Tento pojem se začal objevovat v 80. – 90. letech minulého století a je to vlastně taková zástěrka pro výraz „chudoba“. Tímto termínem se označuje situace, ve které jsou lidé, rodiny, ale i celé společenství nebo populace vyloučeny z určitých sociálních vztahů nebo interakcí, které jsou jinak zcela přístupné ve většině společnosti.¹

V rámci své dobrovolnické práce v organizacích IQ Roma servis, o. s. a Home - Start ČR, o. s., jsem měla a mám možnost na tuto problematiku pohlédnout i z jiného úhlu, a to jak přímo pohledem rodinami klientů, které navštěvuji, tak i pohledem organizací, jenž zastávají a pevně hájí práva a důstojnost Romů a poskytují jim komplexní sociální,

¹ Hirt, T. *Romové v osidlech sociálního vyloučení*. Plzeň: VN Aleš Čeněk, 2006.

poradenské a pedagogické služby, a podílí se tak na snižování jejich sociálního vyloučení a nezaměstnanosti, ale také se aktivně účastní na posilování úrovně vzdělanosti především u dětí. Vizí těchto organizací je, aby ve světě existovaly živé a přátelské vztahy mezi Romy a majoritními obyvateli – svět, ve kterém budou Romové přirozeně zastávat důstojné společenské role s respektem ke své kultuře a národnosti.

Zároveň se i při výkonu svého zaměstnání setkávám se členy této komunity, kteří se pohybují na scéně drogové nebo prostituční, v horším případě v kombinacích obou, i na tuto oblast se chci ve své práci, byť jen okrajově, zaměřit.

Toto téma jsem si tedy zvolila proto, abych se hlouběji seznámila s důvody, které mohly, mohou a také budou ovlivňovat cestu Romů Evropou...., zda důvodem jejich problémů s integrací do společnosti je jejich odlišná etnicita, mentalita, kultura, tradice a uspořádání životních hodnot nebo naopak je chyba na straně majoritní společnosti, která postrádá toleranci a která je protkána rasismem.

Kolik je vlastně na území našeho města organizací, které se zabývají romskou problematikou, co všechno ve svých programech svým klientům nabízí, jak je tato služba vnímána a přijímána romskou komunitou, ale především jaké jsou vize těchto organizací, jak se jim daří či nedaří se současnou romskou problematikou jejich problémy řešit a zda je možno je vůbec někdy vyřešit?...

1 HISTORIE ROMSKÉ POPULACE

Většina Romů o své historii neví téměř nic. Neví nic o svém původu, ani o tom, odkud do Evropy přišli a kde všude a ve kterých zemích dnes Romové žijí. Neví, jak žili jejich předkové, do jakých skupin se Romové navzájem dělí a jakými dialekty mluví. Dokonce dnešní generace Romů, přestože se cítí být Romy a hlásí se k romství, už ani romštinu neumí, sice rozumí, ale romsky zvládnou jen pár slov a to většinou jen nadávky. Což ovšem neznamená, že umí dobře česky, většinou mluví zkamenělinami obou jazyků. V některých rodinách se zase snaží distancovat od romství a své děti zcela záměrně nutí romštinu zapomenout.

Není tedy divu, že ani majoritní společnost se v historii Romů neorientuje, neví o ní téměř nic, ale ani se o ni nezajímá, a třeba i proto jsou zde nesprávné postoje a zkreslené představy, předsudky a averze k této komunitě, která je převážně vnímána jako nepřizpůsobivá a nežádoucí ve společném soužití.²

V jedné knize romské básnířky se popisuje legenda se zrcadlem, která vypovídá o historii Romů, o jejich spravedlivém králi i dávné zemi Romů. V tomto příběhu se píše, že v době, kdy ještě Romové žili ve své zemi, jim bylo dobře a pečoval o ně král. Ovšem jednoho dne se král chystal odebrat na onen svět, a proto si ke svému loži zavolal všechny Romy, kterým předal starobylé zrcadlo s tím, že po jeho smrti se jistě rozejdou do všech stran, ale kdykoliv pohlédnou do toho zrcadla, budou vědět, kdo jsou, odkud pochází a kam jdou. Budou vždy vědět, co bylo, ale i co bude, a pokud budou držet pohromadě, bude jim vždy zrcadlo ukazovat i správnou cestu, bude se jim dobře dařit a kdykoliv a kamkoliv přijdou, byli vítání a lidé k nim budou pohlížet s úctou. Musí však zrcadlo opatrovat, aby se nerozbilo, jinak zapomenou vše dobré, co znají a umějí.

Král zemřel a Romové se skutečně vydali na cestu. Všude, kam přišli, byli vítání, protože rozdávali všechno své vědění a umění a také protože měli dobré srdce. Ovšem jednoho dne přišli do krásné země, ve které také žili dobří a stejně tmaví lidé, a jeden romský rod se zde

² Davidová, E. *Romano drom/Cesty Romů 1945-1990*. Olomouc: UP, 2004.

chtěl usadit, nechtěl již pokračovat s ostatními dál, ale chtěl v této zemi zůstat. A nastal spor o to, kdo si ponechá ono královo zrcadlo, zda ti, co půjdou dál nebo ti, kteří zůstanou. Začala tedy tahanice o zrcadlo a stalo se, že zrcadlo upadlo a rozbilo se na tisíce malých kousků. Každý se snažil ukořistit alespoň kousek tohoto zrcadla a potom se Romové rozešli do všech světových stran. Ale stalo se, jak předpovídal král - vše co věděli a znali, zapomínali, všude byli nevítanými. Kdo měl u sebe alespoň kousek zrcadla, tomu se dařilo o trochu lépe, tomu, komu se ani kousek zrcadla ukořistit nepodařilo, tomu se vedlo velmi špatně. Tito Romové častěji plakali nežli jedli.

A proto se prý dnes Romové chtějí znovu poznat, setkat a zjistit, kdo jsou, odkud a kam jdou....

Ptají se tedy jeden druhého, zda nemá kousíček onoho rozbitého zrcadla a chtějí ho společně složit!³

1.1 Pravlast Indie

Dlouho se myslelo a tvrdilo, že Romové pocházejí z Egypta, zřejmě proto, že když předkové dnešních Romů procházeli ve 12. a 13. století Evropou, tak údajně tvrdili, že jsou knížata z Malého Egypta a byli tedy označováni jako „egyptský lid“ a svatí poutníci. Z Indie, kde patřili k chudobné skupině obyvatelstva, která žila kočovným způsobem života, odešli v průběhu 9. a 10. století, zřejmě za obživou a jejich migrace se protáhla na několik staletí.

Odcházeli po tzv. vlnách, po skupinách putovali přes Persii, Arménii a Malou Ásii až do Evropy, dnes je najdeme po celém světě.

³ Manuš, E. *Jdeme dlouhou cestou*. Praha: Arbor vitae, 1998.

V knize „Cikáni na cestě z Indie do Evropy“ se její autor snaží prokázat, že migranti odcházeli z Indie přes Perskou říši dále do byzantského Řecka a odtud přes Bospor dále do Evropy.

Za jádro pozdějších přistěhovalců v Evropě pak dle něj můžeme považovat sociální skupinu, kterou zřejmě tvořilo několik tisíc Zottů, kteří byli Araby přesunuti do města Chánikín. Tvořili je převážně zemědělstí dělníci a vojáci s rodinami, ke kterým se pak přidala skupina lidí indického původu, převážně komediantů a kočovných řemeslníků.⁴

Na světě dnes odhadem žije okolo 10 milionů Romů. Z toho 5 - 6 milionů jich žije v Evropě, a to převážně v Evropě střední a jihovýchodní.

1.2 Cesta do Evropy

Do Evropy Romů doputovalo zřejmě nejvíce. Avšak jejich přijetí nebylo také vždy nijak příznivé a z poutníků se brzy stali štvanci pro svou bezbožnost, parazitní chování a rychlým početním růstem. Nejen u nás, ale i v jiných zemích byli ze země vypovídáni, mučeni nebo využíváni k nuceným pracím. Dokonce na ně byly pořádány hony a zabití Roma nebylo trestné. Převážně byli ale trestáni ti, kteří se potulovali nebo kradli.

Děti se dávaly na výchovu do neromských rodin. U nás jsou první zmínky o Romech po roce 1400 a zřejmě u nás byla perzekuce Romů mírnější, takže k nám prchali často i z okolních zemí.

V Německu byla přijata protiromská opatření, kde se zvedla vlna nevole proti jejich kočovnému způsobu života, jenž vedl k obviňování ze špehování ve prospěch Turků, a bylo tedy vydáno nařízení, že se Romové buď musí usadit nebo pod pohrůžkou trestu smrti zemi opustit. Tímto opatřením se později přidalo i Španělsko a Francie.

⁴ Kenrik, D. *Cikáni na cestě z Indie do Evropy*. Olomouc: UP, 1994.

V českých zemích byla situace pro Romy až do poloviny 16. století příznivější, avšak i to se posléze změnilo. V 17. století byli v Evropě Romové prohlášeni za psance a ve všech evropských zemích tak byli odsouváni na okraj společnosti. V 18. století pak byla dokonce vyhlášena beztrestnost za vraždu Roma, a ti tak zůstali zcela bez právní ochrany. Poddaným bylo zakázáno Romům dávat potraviny. Pro Romy tak nastalo období krutého pronásledování.

První zmínka o usazení Romů je z roku 1769 v Hradištském a Brněnském kraji, kde byl prováděn soupis. Jednalo se o 98 osob. Avšak tito usazení Romové nesměli používat svůj jazyk a ani se oblečením nějak lišit od ostatních poddaných. Tento pokus nebyl ale úspěšný, přesto dal vzniknout na Moravě romským osadám. Protože obce nechtěly dát Romům domovské právo a přijmout je, začaly vznikat další romské osady.

Postavení Romů neumožňovalo získat nějakou kvalifikaci, a proto s nástupem průmyslu byli nuceni přijímat námezdní práci. Při vzniku Československé republiky i během jejího trvání probíhal velmi pomalu proces sžívání Romů s majoritní společností, Romové byli i nadále odsouváni na okraj společnosti.

Za protektorátu byla vydána vyhláška o zákazu kočování a do konce ledna 1940 byla povinnost Romů se usadit, čemuž se obce kladly odpor, takže byl vydán výnos s nařízením, aby obce Romům nebránily.

V literatuře se toto období zákazu kočování a násilném usazení Romů pojmenovává jako zastřený rasismus. Otevřeným rasismem se pojmenovává období po roce 1942, kdy byly zřízeny cikánské tábory a rozhodnuto o deportaci do Osvětimi.⁵

Zřejmě nejsmutnější kapitolou dějin Romů bylo období za druhé světové války. Nacistické Německo podle svých rasistických zákonů považovalo některé skupiny lidí za méněcenné, takže Romové, Židé a černoši tak neměli mít právo na život v lidské společnosti. V německém rasovém zákonodárství z roku 1936 je údajně zmínka o tom, že každá krev, která není krví německou a ani není krvi německé příbuzná, je krev druhově cizí, a k této druhově cizí krvi v Evropě zpravidla patří Cikáni a Židé, kteří tak nemají právo na říšské občanské právo.....

⁵ Sborník z konference. *Romové národ bez budoucnosti*. Brno: Elsa, 1999

Cikánské obyvatelstvo tak mělo být vyloučeno z řad národa německého, aby nedocházelo k mísení ras. Romové a romští míšenci byli podrobeni rasově-biologickému vyšetření, a poté rozdělováni do 5 skupin dle podílu německé a cikánské krve.

Na území Německa a protektorátu Čechy a Morava tedy vznikaly pracovní tábory, jež byly časem přeměňovány na „soustředovací“ tábory cikánské. Odtud pak celé romské rodiny byly deportovány do táborů koncentračních, zejména do Osvětimi – Březinky, kde postupně od roku 1943 bylo soustředěno postupně 20 tisíc Romů a Sintů z Čech a Moravy, Německa, Francie, Polska Belgie, Holandska, Maďarska a Ruska. V plynových komorách zahynulo posledních 3 tisíce vězňů v noci z 2. na 3. srpna 1944, přičemž se jednalo převážně o matky s dětmi a staré lidi.

Na Slovensku nebyli Romové transportováni do koncentračních táborů, ale vztahovala se na ně řada omezení, např. zákaz cestování veřejným dopravním prostředkem, vstup do parků a veřejných prostor, vstup do obcí a měst měli povoleni jen ve vyhrazených dnech a hodinách. Romská obydlí ve vzdálenosti kratší než 2 kilometry od veřejných cest, musela být odstraněna.

V roce 1941 se pro Romy začaly zřizovat pracovní tábory a po obsazení Slovenska (v roce 1944) okupační německou armádou proběhlo mnoho masových poprav romského obyvatelstva. V těch částech Slovenska, které byly za války přičleněny k Maďarsku (jižní a jihovýchodní část), však byli Romové také transportováni do koncentračních táborů, v tomto případě do Dachau.

Během druhé světové války v Evropě zahynulo odhadem kolem 300 tisíc Romů a Sintů.

1.3 Romská duše

Jak cítí a myslí tyto „děti větru“? Jaká je romská duše? Jaké jsou jejich zvyky a tradice?

Jaká je jejich mentalita?

Je každopádně jiná, zcela odlišná od té naší, majoritní, gádžovské....!

Nejnápadnější je asi jejich skupinová koheze, tedy soudružnost. Je pro ně zcela přirozené být stále pospolu, vše společně řešit i rozhodovat. Je-li potřeba někde na úřadě něco vyřídit, vypraví se vždy celá skupina. A jak tvrdí romisté, je i toto důvodem, proč romské děti ve škole tak těžce chápou to, že mají pracovat samostatně, protože doma by za to byly hubovány. Tyto děti jsou již od mala zvyklé být stále pohromadě s ostatními, hrát si společně s ostatními dětmi, narozdíl od dětí našich, které jsou zvyklé si hrát samy.

Se skupinovou kohezí souvisí i potřeba a návyk těsné tělesné blízkosti, kdy jsou Romové zvyklí ve velkém počtu žít namačkání v malých bytech, ve stísněných prostorech. Pokud některá rodina přijde o své bydlení, není nic neobvyklého, že je ostatní příbuzní ubytují i na několik měsíců u sebe. Rovněž půjčování oblečení i ostatních věcí v rámci rodiny je naprostou samozřejmostí.

Jakákoliv individualita je totiž v romské rodině podezřelá a je velmi potlačována. Jako odpadnutí od rodiny je někdy i posuzována u dětí záliba ve čtení a učení a není to podporováno. Vyčleňováním se považuje i to, pokud by Rom získal případně lépe placenou práci než ostatní v rodině, kteří většinou nepracují vůbec, a nechtěl by se s ostatní rodinou o své příjmy spravedlivě podělit. Záhy tedy zjistí, že nemá ani cenu se snažit pracovat více než ostatní členové rodiny anebo je lepší raději nepracovat vůbec.

Romská rodina nijak neakceptuje osobní vzestup jedince, pokud znamená omezení solidarity k ostatním.⁶

Vznik „romství“ začíná u dětí již v rané péči. Matka se o novorozeně opravdu velmi vzorně stará, téměř nikdy se od něj neodlučuje a často ani nedovoluje cizím lidem, aby se na něj dívali, neboť by jej mohli „uhranout“. V těhotenství se nastávající matky ovšem zrovna vzorně nechovají, neboť mnohdy ani nedodrží pravidelné kontroly, které by během tohoto období měly absolvovat, zpravidla ani nedodrží rady lékaře, např. že by neměly kouřit, pít nebo užívat nějaké omamné látky. Se zdravou výživou nastávající rodičky je to také velmi diskutabilní.

⁶ Hirt, T. *Romové v osidlech sociálního vyloučení*. Plzeň: VN Aleš Čeněk, 2006.

V romských rodinách se konzumace ovoce a zeleniny nijak neřeší. Rovněž během kojení se romské matky z našeho majoritního pohledu chovají naprosto nezodpovědně. Ovšem vzájemný fyzický kontakt romské matky s dítětem bývá pevný a vydrží jim celý život.

S narozením dalšího dítěte ovšem romská matka předává téměř veškerou péči tzv. „starší sestře“, kterou většinou bývá sestra nebo jiná její příbuzná, jež ještě nemá své vlastní děti, ale není žádnou výjimkou, že tuto její roli přebírá i její třeba starší, i když ještě nezletilá, dcera. Takže se stává, že na úkor vlastního dětství, zhoršení prospěchu ve škole, kdy následně mívá nevypracované domácí úkoly a také mnohdy hodně zameškaných hodin ve škole, toto starší dítě vychovává své mladší sourozence.

Ovšem tato romská rodina nijak zvlášť neřeší, protože při rozhodování mezi školou a rodinou, vždy dostává rodina přednost. Učitelé toto zhoršení prospěchu u této starší dcery většinou přisuzují nástupu puberty, ale toto dítě nedostalo na výběr, neboť tomuto potomkovi byla pouze rodinou přidělena nová role.

V romských rodinách je malým dětem ponechána veliká volnost, výchova se až tak nějak neřeší, dítě ji získává většinou nápodobou. Jediné, na co se snad pečlivě dbá, je poslušnost a úcta ke všem starším. Tresty za tuto neposlušnost bývají v této komunitě s ohledem k věku dětí dosti neúměrné, na druhé straně ovšem děti na rozdíl od majority nebývají vůbec trestány např. za ničení věcí.

Naprostá volnost je ponechána i v míchání se dětí do řeči dospělým, dítě si může vzít slovo kdykoliv a je mu nasloucháno.

Rovněž se nijak neřeší, že si děti mohou brát vše, co chtějí, je v podstatě jedno, jestli doma nebo u jiné příbuzné rodiny. Pokud na to dítě dosáhne, tak si věc prostě vezme. Stejně je to i s jídlem, o které si nemusí říkat, pokud na něj dosáhne, tak si ho vezme, kdy zrovna potřebuje.

V romské rodině věci ani jídlo nejsou něčí, každý si je bere, kdy chce, a za nic se neděkuje. Lpění na něčem nebo na nějaké věci bývá považováno za „gádžovský“ způsob a sobectví. Osobní věci jedince je tak snad jen to, co má člověk zrovna na sobě, jinak je vše považováno za rozpor s romstvím.

Dalším jejich charakteristickým rysem je živý temperament a citová spontánnost. Méně kontrolují své city a mnohem více mluví i řečí těla. Tato jejich vlastnost je pro naši

majoritní společnost snad nejvíce nepřijatelná, neboť soužití vedle takto se projevující komunity je dosti náročné, i vzhledem k časovým rozdílnostem v uspořádání dne.

Romové ožívají většinou ve večerních hodinách, vysoká nezaměstnanost (v některých lokalitách i 100%) je nutí v časných ranních hodinách vstávat a odcházet do zaměstnání, takže mohou své noční aktivity dospávat během dopoledne nebo i celého dne.

Provoz romské domácnosti je naprosto odlišný od provozu domácnosti majoritní společnosti. Dominují jejich časté návštěvy širokého příbuzenstva, nekonečné a hlučné rodinné oslavy, zpěv a tanec, ale také časté hádky, jež obvykle zatěžují běžný život v obytných domech a panelácích. Odtud také pramení naprostý odpor a nesouhlas s nastěhováním takovýchto sousedů, který vyústí až k sepisování různých petic žádajících také i jejich vystěhování.

Romové nežijí budoucností, a už vůbec ne tou vzdálenější, kterou nijak neřeší, ale o to intenzivněji prožívají přítomnost. Je takovým skoro pravidlem nebo i tradicí, že Romové žijí dneškem, protože včerejšek už nezmění a zítřek je daleko a také je nejistý....

Není nic neobvyklého, že pokud ne celou, tak alespoň převážnou část svých příjmů romské rodiny utratí již v prvních dnech, a pak zůstávají do dalšího příjmu zcela bez prostředků.

U Romů je naprosto odlišná hierarchie potřeb a hodnot. Naskytnou-li se najednou finance nebo přijdou-li sociální dávky, je častým jevem, že je rodina ještě ten den všechny utratí a není vůbec neobvyklé, že i za nákup zboží, které pro ně mají spíše symbolickou hodnotu a které třeba jen vyjadřují jejich postavení v komunitě, bez ohledu na jiné a důležitější potřeby rodiny.

Není pro ně ani tak důležité zaplacení nájmu, jako vybavení bytu novým spotřebičem nebo nábytkem, protože díky tomu bude posuzováno postavení jejich rodiny.

Není také nic vzácného, že mnoho mužů v romských rodinách většinu příjmu prohraje ve výherních automatech nebo utopí alkoholu, ještě větším problémem je drogová závislost některých členů romských rodin, které pak tyto rodiny zcela zničí.

Finanční negramotnost je dalším likvidujícím faktorem těchto rodin. Vysoká zadluženost, která v této komunitě panuje, vznikla většinou na nedoplatcích na nájmem, plynu a elektřině. Výjimkou nejsou ani stotisícové dluhy na zdravotním a sociálním pojištění nebo naopak zcela směšná pokuta za jízdu na černo v hromadné dopravě, která ovšem během pár let naroste do obrovských rozměrů díky penále a soudním poplatkům...

Na rodiny se většinou valí ze všech stran exekuční řízení, ovšem v těchto rodinách soudní exekutoři nemají zpravidla co zabavit. I toto je jeden z důvodů, proč se Romům mnohdy nevyplatí nastoupit do řádného zaměstnání. V těchto případech je tak ideální a často i praktikovaná práce „na černo“, neboť na tento příjem exekutoři nedosáhnou a nemohou tedy, na rozdíl od legálních příjmů, být tyto výdělky zabaveny. A členům takovéto rodiny se tedy ani nevyplatí si řádné zaměstnání najít, neboť finanční situaci rodiny by toto stejně nijak nevylepšílo, převážná část výdělku by stejně byla odváděna na úhradu exekučních výměrů, což by sice zadluženost rodiny snižovalo, ale na druhé straně tento pocit a snahy umořovat své dluhy, je romské rodině naprosto cizí.

Romské rodině bez pravidelného příjmu z pracovního poměru samozřejmě žádný bankovní ústav půjčku neposkytne, tudíž (a samozřejmě) jediný, kdo je ochoten takovému klientovi finanční výpomoc poskytnout, je lichvář. Jeho mnohdy až 100% úroková sazba k poskytnuté půjčce, což romská rodina ale vůbec v danou chvíli neřeší, přestože je již předem jasné, že tento finanční závazek nebude mít možnost rodina ustát, je pro rodinu rovněž likvidační. Je nepochybné, že lichvář si svůj dluh (na rozdíl od banky) je schopen vymáhat si svou pohledávku i silou a násilím. I přesto je však rodina ochotná svoji momentální situaci řešit tímto nemorálním způsobem a vyřešit finanční potřebu a tíseň za každou cenu.

Pohled Romů do budoucnosti snad ani neexistuje. O to více je ale u nich vyvinuta orientace na minulost, kdy u nich dokonce bývá důležitější vztah k rodičům než k vlastním dětem, protože děti jsou v pozici nahraditelné, ale rodiče nikoli! Je opravdu obdivuhodné, jak se Romové starají o své rodiče, a pokud tito zestárnou, daleko častěji umírají doma obklopeni svými blízkými než v neosobním prostředí nemocnice, opuštění a sami.

V průběhu života je také nějaký boj s rodičovskou autoritou nemyslitelný. V průběhu dospívání sice mladí Romové vytváří v určitém věku skupiny vrstevníků, ovšem vždy jsou tyto skupiny tvořeny mládeží stejného věku a nikdo zde tedy nevede členy těchto skupin k nějakým vzpourám v rodině.

Rodina má vždy pravdu, a nikdo tedy nemůže mít pravdu lepší. Vzpouira proti autoritám tedy nebývá v romské rodině zvykem, pokud nějaká vzpoura proti autoritám bývá, tak snad pouze ve škole.⁷

Základní emocií u Romů je také strach. Strach, který můžeme najít za každým jejich agresivním nebo arogantním jednáním. S tímto je důležité počítat a vědět o tom při každém jednání s nimi, především při sociální práci je velmi důležité již předem upozornit a dát najevo náklonost, upřímnost a jistou ochranu, která nám může následné jednání usnadnit.

Rovněž léty zakořeněný pocit méněcennosti se u Romů zdůrazňuje nepřírozeň přehnaným sebevědomím, arogancí a předváděním obleku, partnerky, zlata.....⁸

Na straně druhé, každý, kdo někdy jednal s Romy, si nemohl nevšimnout jejich vyšší emoční inteligence a schopnosti silné empatie. Možná proto jsou často tak úspěšní v hudbě, tanci nebo i jako sociální pracovníci.

Známo o Romech je i to, že vždy jedí jen čerstvě uvařené jídlo a nejsou schopni se smířit s potravou z ledničky od minulého dne. Z našeho pohledu je to taková jakási póza a plýtvání, která právě v jejich případě vůbec není na místě, ovšem historicky vzato je to přisuzováno tomu, že při jejich putování z Indie musela být potrava v těchto teplých krajinách zkonsumována okamžitě po přípravě na místě, protože se nedala uchovávat – a tuto tradici si Romové udržují dodnes.

Pravdou je, že poslední dobou dochází vlivem mnoha faktorů k rozpadu tradičního romského hodnotového systému i tradiční romské kultury. I mezi Romy se již začínají objevovat prvky, které si možná jako jediné ochotně od majoritní společnosti převzali, přestože to jsou zřejmě ty prvky nejhorší. I mezi touto menšinou již nastupuje konzumní způsob života, lhostejnost nebo i bezohlednost k vlastním dětem.

⁷ Jakoubek, M., Hirt, T. *Romové: Kulturologické etudy*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2004

⁸ Řičan, P. *S Romy žít budeme - jde o to jak*. Praha: Portál, 1998.

Vysoká kriminalita se v této menšině vyskytovala vždy, rovněž alkoholismus nebyl nijak zvláštním jevem, ovšem v posledních letech začala přímo bujet v této minoritě prostituce a drogová závislost. Tyto dva faktory jsou neoddiskutovatelnými spouštěči dalšího úpadku romské komunity a není zřejmé, zda je v této komunitě vůbec zájem tento problém řešit. V rámci své dobrovolnické i pracovní profese, kdy s těmito klienty přicházím do styku, jsem tedy já žádný takový náznak snahy tento problém ze strany klientů ani jejich rodin řešit nezaznamenala. Snad jen takové konstatování problému, nic víc....

Je zvláštní, že v přístupu k drogovým závislostem nebo prostituci v rodině, se klany olašských Romů ani Romů slovenských, kteří na našem území žijí, nijak neliší.

Ovšem propastný rozdíl mezi těmito romskými skupinami je v přijímání homosexuality u svých členů. Zatímco Romové slovenští jsou schopni se s tímto smířit a tolerovat sexuální odlišnost u rodinného příslušníka nebo člena klanu, Romové olašští i Sintiové takové členy okamžitě ze své komunity vyloučí, neboť v těchto rodinách se velmi dbá na rodinnou úctu. Mít tak uvnitř této rodiny gaye nebo lesbu, znamená pro rodinu velikou ostudu, jedinec se stává nečistým, kdy i nádoby se po něm vyhazuje a dostává se tak na úroveň, např. velmi opovrhovaného hrobníka, který pracuje s mrtvolami.

Rodina takového člena nemilosrdně vyloučí a zažene co nejdál, aby ji nedělal ostudu a ona tak nebyla nucena čelit posměškům. Takový osud však málokterý člen s homosexuální orientací ustojí, opouští svou komunitu a začne žít svůj život sám a na vlastní pěst (bez početné rodiny), a to je pro něj velmi stresující a málokdo toto zvládne.

Zpravidla tedy dochází k tomu, že tento homosexuálně orientovaný jedinec podlehne tlaku okolí a začne žít „normální“ život, tzn., že se ožení a vytvoří klasickou rodinu se spoustou dětí.

Homosexualita je dokonce u některých starých Romů doposud vnímána jako nemoc, kterou lze vyléčit. Není tedy nijak překvapivé, že i mezi mladými, kteří si svou homosexuální orientaci začínají uvědomovat, zpočátku také převládá pocit, že jsou nemocní a tato nemoc se dá léčit...

Tento názor mě ovšem nijak nepřekvapuje, a už vůbec ne u Romů, jejichž nedostupnost k informacím, s ohledem k mnohdy i ještě částečné negramotnosti u starší generace, by byla pochopitelná.

Tento pohled i přístup k danému problému mě ale překvapil u klienta, kterého jsme v rámci preventivního testování na pohlavně přenosné choroby potkali v gay klubu. Klient Jan, 29 let, Rom ze Slovenska a zcela vyhraněný homosexuál s typickými zženštilými homosexuálními projevy.

Klient se již od počátku jevil velmi psychicky labilní, což jsme přisuzovali jeho obavám z případného reaktivního výsledku rychlotestu na HIV a syfilis, neboť, jak sám přiznal, ne vždy provozuje bezpečný sex. Výsledky dopadly dobře, klientovi se ulevilo a tím se jevila naše spolupráce za ukončenou.

Ovšem klient ke mně zřejmě nabył jakousi důvěru, neboť jsem při vzájemném setkání nějak nezpochybňovala jeho osobnost vzhledem k sexuální orientaci, ke které se hlásí, a po pár dnech mě telefonicky kontaktoval s naléhavou prosbou o radu, jak se zachovat v případě, kdy ho zaměstnavatel, který není schopen se smířit s jeho homosexualitou, nutí, aby si sám podal výpověď z pracovního poměru, na který má pracovní smlouvu na dobu neurčitou.

A protože si své pracovní povinnosti plní zodpovědně, ze strany zaměstnavatele tak není důvod tento pracovní vztah jinak ukončit a jako důvod si samozřejmě nedovolí napsat „sexuální orientace“.

Jakákoliv rada, aby se obrátil na Občanskou poradnu nebo Krizovou linku, byla zbytečná, protože klient byl přesvědčen o své „nečistotě“, kterou mu zřejmě jeho vlastní rodina „implantovala“, sice svůj problém telefonicky konzultoval i s maminkou, ale pomocná ruka z její strany nepřišla, jen poskytnutí ramene na dálku pro synovo vyplakání... a tím se ze strany rodiny problém uzavřel.

Rozhovory po telefonu s klientem se během dvou dnů vyhroutily do stádia, kdy už jen plakal a stěžoval si na žaludeční potíže, nechtěl nikam telefonovat, pomoc psychologa odmítal, protože při poslední návštěvě mu psycholog oznámil (posléze jsem se dozvěděla, že ona návštěva se udála po klientově neúspěšném pokusu o sebevraždu), že klient stále nemá vyhraněnou sexuální orientaci a že se tedy zřejmě jen jedná o nemoc, kterou lze ještě vyléčit. Klient mi však stále a dokola opakoval, že on si je svou sexuální orientací zcela jist, již se s ní smířil, ale jeho okolí s tím má stále problém a pohlíží na něj jako na nějaké zvíře, a že ví, pokud se někam obrátí s prosbou o pomoc, tak se mu hned vysmějí, co jako jiného čeká, když je to, co je....

Poslední telefonát se uskutečnil na základě klientovy sms zprávy, ve které se mě dotazoval, zda si má zavolat sanitku, když zvrací krev? Během tohoto telefonátu, kdy jsem měla on

line přenos zvracení a pozvolné ztráty orientace klienta, jsem se už jen snažila ho udržet na příjmu a především od něho vyzvědět adresu, na kterou bych mu mohla poslat lékařskou pohotovost.

Nakonec veškerá komunikace ustala a přerušil se i telefon. Adresu jsem nevěděla, jen přibližnou lokalitu města, ve které měl klient bydlet na podnájem, takže jediné, co mě napadlo, bylo zavolat na telefonní linku policie a v rychlosti jim popsat problém s tím, že mám k dispozici pouze klientovo telefonní číslo a jméno, nic víc a nic míň.

Policie i s lékařem pana Jana našla, lékař na místě situaci vyhodnotil jako opakovaný pokus o sebevraždu (kombinace alkoholu a léků) a nařídil převoz do Psychiatrické léčebny v Brně.

Takže i takto se dokáže romská komunita, která se tak hrdě hlásí k vzájemné soudržnosti, zachovat ke svým členům, kteří se nějak odlišují a vybočují z řady. Jan, který poctivě pracuje, žije sám, v podstatě v cizí zemi, je schopen si vydělat peníze na své bydlení i žití, bez opory rodiny, diskriminován okolím kvůli své sexuální orientaci, se stydí a bojí žádat někde o odbornou pomoc, protože se mu již odborné rady dostalo, a to, že je nemocný a musí svou homosexualitu léčit a rodina mu do života vštěpila pocit nečistoty a přeje si, aby od ní žil co nejdále...

2 ROMOVÉ V SOUČASNÉ EVROPĚ

Romové netvoří pouze jedno etnikum, ale štěpí se do několika kmenů. V České republice žijí převážně Romové z východního Slovenska (původní čeští Romové byli z části vyhlazeni v koncentračních táborech), dále již počtem menší kmen Romů olašských, který tvoří velmi uzavřenou skupinu a stále si pevně zachovává své tradice a zvyky. V Německu jsou to Sintové, ve Španělsku kmen Gitanos a ve Francii Manušové.

V Evropě v současné době žije 10 miliónů (některé zdroje dokonce uvádí, že až 12 miliónů) Romů a tvoří tak nejpočetnější etnickou menšinu na kontinentu. Evropská unie ve spolupráci s dalšími organizacemi nechala vypracovat zprávu, ve které se dotazovali 22 tisíců Romů v jedenácti různých zemích EU na jejich životní situaci. Řešila se otázka bydlení, zaměstnání, zdraví a vzdělávání.

Výsledek této studie byl velmi alarmující, protože více než 80 procent dotazovaných žije doposud v chudých podmínkách. Ve Francii, Itálii a Portugalsku je situace nejhorší, protože zde byli postiženi chudobou téměř všichni z dotázaných. Bez zaměstnání jich byly více než dvě třetiny. Pouze 15 procent uvedlo ukončené střední vzdělání nebo vyučení oproti 70 procentům většinového obyvatelstva.

Nepřijetí Romů evropským obyvatelstvem kvůli jejich odlišnostem ještě více prohloubilo uzavírání Romů do sebe a konzervaci sociálního systému, se kterým přišli jejich předkové z Indie.

Evropané přijali mezi sebe pouze ty, kteří se oddělili z romských kmenů a přijali sociální vzorec a hodnotový systém majoritní společnosti, tedy ty, kteří se plně asimilovali. K tomuto docházelo převážně při osvojování sirotků nebo náhradní rodinné péči u dětí, které byly odebrány romským rodičům a vychovávány tak v majoritních rodinách nebo i v dětských domovech.

Je také pravdou, že i mezi Romy dnes mnohdy najdeme antropologické znaky majoritního typu, které se zde dostaly naopak při přijmutí jedince, jenž byl zavrhnut a vyloučen majoritní společností a který byl následně ochoten přijmout a respektovat hodnotový systém svých hostitelů.

2.1 Česká republika

Romové, kteří žijí v České republice, patří do několika subetnických skupin, mluví mnoha dialekty romštiny i etnolekty češtiny, slovenštiny nebo maďarštiny. Tito Romové se také člení do několika rodů a velkorodin, které jsou odvozeny od původních indických kast. Rozdílné je rovněž jejich začlenění do většinové – majoritní – společnosti. Někteří jedinci jsou již plně asimilováni a za Romy jsou už považováni pouze majoritní společností kvůli svému antropologickému typu, na straně druhé jsou však Romové, kteří jsou naprosto integrováni v romské společnosti, ale také naprosto separováni od společnosti majoritní.

Ovšem naprostá většina Romů, kteří žijí v České republice, se nachází někde uprostřed, tzn., že jsou napůl asimilováni a napůl nositeli romství.

Hlavním nářečím Romů na našem území je slovenská romština, kterou mluví více než 70 procent romského obyvatelstva, dalším nářečím je dialekt maďarský, který je tomu slovenskému velmi podobný a blízký. Třetím nářečím romštiny je nářečí olašských Romů, které má dosti společných prvků s balkánskými jazyky.

Tak jako na Slovensku, tak i v České republice žije poměrně málo zastoupená skupina německých Romů, kteří se nazývají Sintové a mluví sintským dialektem romštiny. Toto nářečí se přibližuje slovenské romštině, ale je obohaceno výpůjčkami z různých dialektů němčiny, a tak je ostatním Romům velmi málo srozumitelné.⁹

Česká republika se může jako jedna z mála pyšnit zřízením muzea, které zachycuje historii Romů od počátku až po současnost. V roce 1991 bylo založeno občanským sdružením Společnost odborníků a přátel Muzea romské kultury. Jeho činnost převzala v roce 1998 obecně prospěšná společnost Muzeum romské kultury, o. p. s., a na podzim roku 2004 byla tato přejmenována na Muzeum romské kultury v Brně, o. p. s., a na konci roku 2007 dále přejmenováno na Romano kher, o. p. s.

⁹ Šebková, H., Žlnayová, E. *Romani čhib učebnice slovenské romštiny*. Praha: Fortuna, 2001.

Proces to byl komplikovaný a zdlouhavý, avšak v lednu roku 2005 byla nakonec Ministerstvem kultury ČR zřízena státní příspěvková organizace Muzeum romské kultury, v následujícím roce pak došlo k předání veškerého majetku na základě darovacích smluv od předchozích neziskových státních organizací.

Vlastníkem veškerého majetku tohoto muzea se tak stala Česká republika a správcem tohoto majetku je tak Muzeum romské kultury. Ve stálé expozici jsou zde představena tradiční řemesla, kultura a zvyky Romů.¹⁰

Z celkového počtu 6 sálů stále expozice se v muzeu také pořádají krátkodobé výstavy, křty knih a koncerty. Pro děti je zde klub a pro veřejnost zde probíhá výuka romštiny, kterou navštěvují a následně ke své práci pak využívají terénní sociální pracovníci pro romskou komunitu.

Myslím, že naše republika je jednou z nejtolerantnějších zemí Evropy. Pro romskou komunitu je zde nespočet organizací, které jsou Romům ochotny zdarma poskytovat služby, o nichž se majoritní společnosti ani nezdá. Tyto organizace až „bezohledně“ z pohledu většinové společnosti hájí práva svých klientů a mnohdy až nekriticky se staví k ochraně a prosazení romských zájmů.

V rámci své dobrovolnické práce jsem se i já setkala se dvěma naprosto odlišnými romskými rodinami. V té první jsem naprosto, kromě typických romských znaků (barva pleti, vlasů a očí) neměla dojem, že jsem v rodině sociálně vyloučené komunity. Oba rodiče byli zaměstnaní, v rodině byly pouze dvě děti a veliký důraz se zde kladl na vzdělání těchto dětí. Rodiče si byli vědomi nedostatků vzdělání vlastního, kdy tedy nebyli schopni něco dětem dále předávat a poradit, proto se obrátili s žádostí o pomoc na organizaci, která doučování dětí v romských rodinách poskytuje.

Děti byly vždy řádně na doučování připraveny (i když v tomto případě se nedalo hovořit o doučování, spíše to bylo opakování a příprava do školy), u těchto dětí byla ze strany rodičů

¹⁰ Sbírky muzea romské kultury. *Tradiční řemesla, profese a zaměstnání*. Brno. Muzeum romské kultury, státní příspěvková organizace, 2008.

denně prováděna kontrola probrané nové látky ve škole, vypracovávání domácích úkolů a příprava pomůcek do školy, rovněž se s dětmi probíraly a řešily případné problémy s diskriminací ve škole a rodiče vždy za dětmi stáli a jejich problémy okamžitě řešili, tak, aby se jim ve škole předcházelo a nebo se již neopakovaly. Několikrát jsem byla svědkem, kdy rodiče dětem vysvětlovali, že jsou a vždy budou Romy, a proto se s rasovými útoky budou potýkat celý život, ale právě proto se musí snažit v jejich životě něčeho dosáhnout, mít nějaký cíl a za tím jít, a tak následně i lépe tyto útoky zvládat a čelit jim.

Tyto děti nebyly typickými dětmi ulice, lokalita, ve které byla rodina nucena žít, tyto rodiče donutila, aby s dětmi veškeré aktivity a pobyty venku absolvovali společně. Rovněž doprovod do a ze školy, rodiče střídavě zvládali. Smutné bylo, že jakoukoliv snahu se přestěhovat do jiné lokality města stěžovalo právě jejich romství. Romskou rodinu už předem všichni majitelé domů odmítali a městské byty pro ně byly na mnohaletý pořadník.

Na straně druhé jsem pracovala a vlastně i ještě stále pracuji s rodinou, kde matka čtyř dětí ve věku 9 let, 2 roky a jednoletých dvojčat soustavně řeší problém bydlení a základních životních potřeb. Do rodiny jsem nastoupila v době, kdy její partner a otec tří z jejich čtyř dětí, byl ve výkonu trestu odnětí svobody a ona bydlela i s těmito čtyřmi dětmi na ubytovně, kde obývali jeden pokoj cca 3 x 3 m, kuchyň i sociální zařízení bylo společné pro všechny ostatní obyvatele ubytovny. Matka již nemá žádné příbuzné a tak je na veškeré problémy a výchovu dětí sama.

Na ubytovně se všude kouřilo, od rána do večera zde byl neskutečný hluk, křik a vyhrávala hudba, takže děti neměly naprosto žádný prostor pro odpočinek. V pokoji nebylo možno umístit potřebný počet postýlek a tak děti spaly pouze v kočárku a to většinou na chodbě, protože přes den by v tomto pokoji s kočárkem nebylo k hnutí.

Pro tuto matku byl problém se přesunout kamkoliv mimo ubytovnu, neboť s kočárem pro dvojčata a kočárkem pro, v té době ani ne dvouleté dítě, bylo potřeba alespoň dvou osob, takže veškeré návštěvy lékařů a úřadů řešila matka tím, že nechávala ze školy doma nejstarší 9letou dceru, která jí musela pomáhat.

S rodinou se začalo pracovat na tom, že se v první řadě hledalo náhradní a vyhovující bydlení. Veliké úsilí bylo nutné vyvinout i pro to, aby nebyla odebrána z rodiny nejstarší dívka z důvodu zanedbávání povinné školní docházky. Byly vyřizeny veškeré sociální dávky, na které měla matka s dětmi nárok a podána žádost o přidělení bytu na bytový

odbor městské části, která se jeví jako nejúspěšnější, co se přidělování bytu romské komunitě, týče.

Po asi dvou měsících se podařilo matce zajistit krásné ubytování v azylovém domě pro rodinu, kde dostala k dispozici plně vybavený dvoupokojový byt.

S velkou slávou jsme tedy rodinu přestěhovali, úleva i radost však neměla dlouhého trvání, neboť po měsíci byla odcházejícím prezidentem republiky vyhlášena amnestie a k rodině se tedy vrátil partner matky a otec jejich společných tří dětí. Místo pomoci, ve kterou jsme s jeho návratem doufali, se dostavily každodenní hádky, nové těhotenství již čtyřnásobné matky, ještě větší finanční potíže, kdy tento další člen rodiny a domácnosti navíc zcela odmítal si hledat a nastoupit do nějakého zaměstnání.

Situace se v současné době vyhroutil tak, že z azylového domu dostala rodina jednodenní výpověď pro hrubé porušení domovního řádu, kdy se v bytě kouřilo, což je přísně zakázáno, neboť ke kouření jsou v domě vyhrazeny prostory mimo byty. Rodina byla skutečně donucena si své osobní věci naskládat do igelitových pytlů a ubytovnu opustit.

Musím přiznat, že do poslední chvíle jsem nevěřila tomu, že u ubytovny charitativní typu by k tomu skutečně mohlo dojít, ale došlo....

Rodina se čtyřmi dětmi se ze dne na den ocitla s pytlí veškerého svého majetku na ulici. Pravdou je, že se jim alespoň ze strany azylového domu dostalo „rady“, aby děti umístili do dětského domova nebo Klokánku a oni že už se mají o sebe nějak postarat sami.

Veškeré snahy o získání jiného bydlení vážne na podmínce složit vysokou kauci pronajímatelům bytů, což rodina, která soustavně řeší jak zajistit denní stravu pro své 4 děti, není schopna splnit. Rodina se tedy nastěhovala do naprosto nevyhovujícího jednopokojového bytu rodičů otce dětí, kde tedy tento byt najednou obývají 4 dospělí a 4 děti.

Po návštěvě sociálních pracovníků, kdy bylo matce sděleno, že pokud situaci do dvou dnů, což vycházelo zrovna na víkend, „nevyřeší“, tak ji budou děti odebrány, se tato urychleně rozhodla situaci vyřešit prozatímním umístěním dvojčat do „Chováčku“ (dětského centra rodinného typu), odkud si je, pokud je tam umístila sama a dobrovolně, může zase kdykoliv vyzvednout a nejstarší dceru nastěhovat k jejímu biologickému otci – rovněž do ubytovny. Prostřední dítě si zatím ponechává s tím, že snad sociální pracovníci obměkčí a dceru ji tak prozatímně ponechají, dokud se jejich bydlení nevyřeší.

Tato rodina je tak klasickou ukázkou, jak to ve většině romských rodin mnohdy i funguje. Jsou pyšní, že je další dítě na cestě, ale neřeší, že nejsou a zřejmě ani nikdy s takovým přístupem nebudou s to, se o své děti řádně postarat. Spoléhají jen na ostatní, kterým není jejich osud lhostejný, avšak sami svou nezodpovědností nejsou schopni si výsledek obětavé práce jiných už následně ani udržet.

U této rodiny jsem mnohokrát řešila zoufalé telefonáty matky, které přehlušoval hladový pláč dětí, kdy jsem v noci absolvovala rychlý nákup základních potravin pro děti nebo ji vezla finanční hotovost – půjčku, kterou, což musím poznamenat, mi ale vždy zase poctivě vrátila, jakmile obdržela nejbližší sociální dávku.

Je velmi těžké, až nadlidské, si osudy takové rodiny nepřipouštět, umět je sama se sebou zpracovat a položením telefonu nebo zavřením dveří se jimi již nezaobírat, je těžké si v supermarketu plnit nákupní vozík k prasknutí, když na druhé straně vím, že v této rodině se už včera nedostávalo chleba. Jak se ale vyrovnat s vědomím toho, že člověk ráno pravidelně odchází do práce, aby zajistil potřeby své, naštěstí jen malé, rodiny, když na druhé straně otec této veliké rodiny ještě v jedenáct hodin dopoledne spí?

Existuje vůbec nějaká cesta z tohoto bludného kruhu? Co tato rodina vychová ze svých dětí, kterým dává takovýto vzor? Jak se tato nová generace jednou sama začlení ve společnost, když jejich dětství a dospívání bylo o každodenním přežití, více o hladu než o sytosti....

Paradoxem je, že poslední zpráva od této rodiny byla radostné sdělení, že si pořídili štěňátko...., do těchto výše popsanych podmínek, kdy se stále ještě řeší nouzové bydlení u rodičů v jednopokojovém bytě, dvojčátka jsou stále umístěna v Chovánku, složenka se sociální dávkou ještě nedorazila atd., si rodina pořídila štěňátko... Sehnali ho zadarmo na inzerát, takové štěstí a taková radost! Původní majitel štěněte musel být ve velmi veliké krizi, když se dokázal takovýmto způsobem štěněte zbavit anebo se raději ani nepídil, do jakých podmínek zvířátko půjde. Každopádně v následujících dnech budeme zřejmě kromě hladových dětí řešit i hladového psíka a sociální pracovníce budou mít při svých kontrolách další trumf v rukou, protože si dovedu představit tu důslednou péči a výchovu, kterou toto štěně bude v začátcích potřebovat a které se mu samozřejmě dostávat nebude, takže do nevyhovujících podmínek malého, provizorního a přeplněného bytu, přibudou ještě výkaly štěněte a další křik a hádky, kdo za to nese odpovědnost....

I toto jsou Romové a toto je romství...

2.2 Anglie

Vzhledem k tomu, že v Anglii nikdy nevládl komunismus a ani nebyl vydán zákaz kočování, místní Romové tu mohou, a také někteří stále ještě žijí kočovným způsobem života. Jen místo s koňmi dnes putují v karavanech a autech. Ovšem, i když je zde život Romů oproti České republice o něco snadnější, nemají to ani zde Romové zrovna jednoduché. Kočování je postaveno mimo zákon, avšak zákaz zde není tak tvrdě vynucován. Kočování je tedy také nelegální, ale britští Romové neúnavně bojují o zachování části této své identity. Chudobou místní Romové nijak netrpí a ekonomicky si vedou poměrně dobře, až na nějaké menší výjimky.

V Anglii si Romové zřídili dvě soukromá romská muzea, ve kterých vystavují své kočovné vozy, zachycený romský život ve filmech, fotografie a příběhy z historie.

Velmi zajímavý je i způsob, jakým bojuje vláda s diskriminací, vždy v červnu se ve školách žáci učí o romské kultuře, což se setkalo s velkým ohlasem.

Velikým lákadlem pro spoustu romských rodin se právě tato země stala během několika posledních let. Odchod celých rodin se vždy udál v různě početných vlnách, kdy Romové nelegálně prodávali své byty, aby si zajistili peníze na cestu, avšak po marných pokusech a žádostí o azyl, jejichž počet se neúměrně zvyšoval, bývali přístupem úřadů zklamáni.

Poté, co Romové nebyli přijati, pracovní příležitosti se nenaskytly (zřejmě o ně nebyl ani zájem), rodiny tedy pouze přežívaly v táborech, nastalo opět hromadné vracení zpět do České republiky, následovalo vyplacení ušlých sociálních dávek za dobu jejich nepřítomnosti a nové přidělování bytů....., což vedlo také k velikému rozhořčení v majoritní společnosti.

2.3 Bulharsko

V téměř 8 miliónovém Bulharsku žije asi 700 tisíc Romů, což znamená, že každý desátý obyvatel je Rom. Po muslimech zde tvoří druhou nejpočetnější komunitu. Nezaměstnanost v romské komunitě přesahuje 70 procent, a proto zdejší Romové živoří, žijí na okraji

společnosti, v uzavřených romských ghettech za městem, kde zejména děti nemají již žádné vyhlídky na lepší budoucnost, než s jakou se potýkají jejich rodiče.

Sociální systém v Bulharsku je velmi tvrdý, sociální dávky postačí na obživu asi na jeden týden a je podmíněn veřejně prospěšnými pracemi v rozsahu 10 dní měsíčně v rámci obce. Romové zde žijí v daleko horších podmínkách než v České republice a úroveň jejich žití se stále zhoršuje.

Při své dovolené v Bulharsku jsem byla denně svědkem toho, jak vyhublý koník táhl za sebou vůz, na které seděla romská rodina a při projíždění ulicemi města žeberala o pitnou vodu. Romové žili v osadě za městem a do města měli jen omezený přístup.

2.4 Slovenská republika

V minulém režimu byla snaha Romy rozptýlit po celé republice. Bouraly se jejich osady a přesouvali se z vesnic do měst, avšak výsledný efekt změnit a přizpůsobit Romy majoritní společnosti byl špatný. Přetrhaly se přirozené vazby, které mezi majoritní společností a romskou komunitou existovaly.

V těch oblastech, kde místní samosprávy i veřejnost vytvořila Romům adekvátní podmínky na geografickou i sociální integraci, jsou dodnes životní podmínky Romů uspokojivější než v oblastech, ve kterých byli Romové systematicky vyčleňováni a soustředováni do homogenních prostředí, z nichž později vznikla městská ghetta.

Již v této době byli vzájemné mezilidské vztahy velmi vzdálené ideální podobě. Romové byli již tehdy vnímáni jako parazité, kteří díky svým mnohodětným rodinám jen využívají sociální výhody státu.

Po pádu tohoto režimu však Romové a jejich inkluze nepatřili mezi priority a do centra zájmu žádné z vlád. Víme, že v současné době žije na Slovensku mnoho Romů, kteří jsou chudobní, kteří žijí v segregovaných osídleních bez vody a elektřiny, ale žijí zde i Romové, jež jsou úspěšní nebo Romové, o kterých ani nikdo neví, že jsou Romy, protože oni sami o tom raději ani nehovoří.

V majoritní společnosti stále jakákoliv zmínka o Romech vyvolává negativní postoje, proto se také někteří Romové spíše než k romské národnosti hlásí k národnosti slovenské nebo maďarské. Z tohoto důvodu je také velmi těžké určit alespoň přibližný počet Romů na Slovensku žijících. Některé zdroje uvádí počet okolo 320 tisíc, jiné se zase přiklání k počtu mnohem vyššímu, a to okolo 500 – 800 tisíci.

Každopádně romská menšina je svým počtem druhou největší menšinou na Slovensku, na prvním místě je menšina maďarská.

Situace a vztahy mezi majoritní společností a Romy se poslední dobou velmi vyhroutil, kriminalita Romů je na maximu, běžnou věcí se také stalo stavění zdí, které oddělují romské osady od ostatních lidí v obci. Takovýchto osad je na Slovensku přibližně 700 a žije v nich okolo 200 tisíc lidí a 40 procent z toho počtu jsou děti. Podmínky v těchto osadách jsou velmi nedůstojné.

Mezi nejhorší romské osady patří ty, které se nachází na východním Slovensku. V těchto osadách není dodnes zavedena elektřina, není zde ani vodovod, takže obyvatelé těchto kolonií získávají vodu převážně z potoků, které v blízkosti nich protékají, a nanášejí si ji ve vědrech.

V létě se jejich život odehrává venku, kdy si své skromné zařízení vynesou před dům a veškerá činnost rodiny se tak odehrává uprostřed osady, rovněž svatby a pohřby obyvatelé osady prožívají společně. V zimě jsou naopak namačkáni ve vytopených malých místnůstkách.

Pravdou je, že ne všichni, kterým byl přidělen případně panelový byt, si dokázali na vymoženosti tohoto bydlení zvyknout, některým se podařilo si na moderní způsob života zvyknout, ale jiní byli naopak schopni tyto byty zcela zdevastovat.¹¹

Slovenská republika se potýká s romskou problematikou stejně jako Česká republika a ve vztazích majoritní společnosti k Romům lze ve Slovenské i České republice najít spoustu společných znaků.

¹¹ Mann, Arne B. *Romský dějepis*. Praha: Fortuna, 2001.

2.5 Španělsko

Španělsko je druhou největší zemí s romskou komunitou v Evropě. Žije jich zde 700 tisíc, což je 1,5 procenta obyvatel. Jejich začátky nebyli ani zde nijak růžové. Byl vydán zákon, který zakazoval vzít si Neroma, kočovali a žili na předměstích, žebrali nebo kradli, nechávali se najímat na podřadné práce a většinová společnost jimi opovrhovala. Ještě v roce 1979 žilo 75 procent španělských Romů v nuzných podmínkách na vesnicích a v táborech.

V současné době jich tam však žije už jen okolo 4 procent. Přestože na ně současná ekonomická krize dolehla asi nejvíce, polovina z této komunity vlastní svůj dům a má zaměstnání.

Během posledních 10 let stát utratil 36 milionů eur z evropských fondů na různé integrační programy. Také díky rekvalifikačním kurzům se během těchto let naskytla možnost najít zaměstnání 40 tisícům Romů. Téměř všichni Romové ve Španělsku mají také zajištěnou zdravotní péči. Proto také Španělsko může sloužit ostatním zemím Evropy jako vzor.

Ovšem Romové z jiných částí Evropy, kteří nyní ve Španělsku žijí, jsou na tom hůř. Celkově se jejich počet pohybuje okolo 40 tisíc a jejich integrace již není tak úspěšná jako těch místních. Ti mají stejná práva jako Španělé a zřejmě významnou roli při jejich integraci hrálo i to, že nebyli nuceni vzdát své identity a kultury.

3 ORGANIZACE ZABÝVAJÍCÍ SE ROMSKOU PROBLEMATIKOU

V České republice začaly ve druhé polovině 90. let vznikat a stále ještě i vznikají snahy a pokusy zajistit specifické potřeby klientům romského etnika. Původním cílem bylo zřejmě z řad romské komunity vybrat a proškolit asistenty a terénní sociální pracovníky, příp. pedagogické pracovníky, kteří by tak byli nápomocni řešit v rámci své komunity letité problémy a příčiny vlastního sociálního vyloučení.

Obsazení těchto pomáhajících profesí členy vlastní komunity sice nebylo úspěšné, každopádně idea pomoci menšinové společnosti u nás se naplnila.

V České republice působí v současné době téměř 50 organizací, sdružení a nadací, které se romskou problematikou zabývají nebo jejichž klientelu tvoří výhradně Romové. Jsou to organizace, které vznikly právě proto, aby tomuto etniku byly nápomocny v řešení složitých životních situacích, ve kterých se převážná část členů této menšinové národnosti nachází, ale i organizace, které se zabývají ochranou lidských práv, řešení diskriminace, rasové nenávisti, ale i poskytující odborné poradenství, právní služby, služby sociálního charakteru, vzdělávací, kulturní a nízkoprahová zařízení pro děti a mládež.

Tyto organizace rovněž pořádají různá školení a zdokonalovací kurzy, a to nejen pro své klienty, aby jim tak usnadnili lepší úspěšnost např. na trhu práce, ale rovněž pro své pracovníky, kteří při výkonu své práce každodenně přichází do kontaktu s romskou komunitou, nebo i pro pracovníky jiných pomáhajících profesí a organizací, kteří poskytují sociální služby a s romskou komunitou pracují třeba jen okrajově, neboť ti nejsou přímo jejich cílová skupina.

Sociální práce s romskou komunitou je totiž velmi specifická, způsob komunikace i „naladění se“ na klienta je naprosto odlišný než u většiny jiných cílových skupin. Tyto kurzy pro pracovníky pomáhajících profesí jsou tedy zaměřeny na předávání zkušeností přímo z praxe, které běžně člověk získá až po dlouhodobé práci přímo v terénu romské komunity a žádná běžná školení sociálních pracovníků tyto hodnotné rady v programu svých kurzů nemá.

I já jsem v rámci své dobrovolnické a profesní praxe některá školení absolvovala. Musím říci, že díky nim bych byla schopna celkem obstojně kličkovat životem bez nějaké velké zodpovědnosti a újmy, bez nutnosti splácet své dluhy, aniž bych nějak citelně strádala.

Najednou se mi díky těmto kurzům a školení otevřela nová cesta životem, životem s jiným právním řádem a výkladem zákonů. A i kdybych tyto své poznatky ve své pracovní praxi nikdy neuplatnila, tak mě těší, že vím, že opravdu platí, „že vše je řešitelné a z každé, i zdánlivě neprůchodné situace, musí vést cesta ven“. Nechtěla bych se sice sama nikdy dostat do situace, ve které bych mohla tyto nabyté vědomosti uplatnit, ale člověk nikdy neví...a už jen pocit, že bych si věděla rady....., a proto i tak patří těmto školitelům a přednášejícím těchto mnou absolvovaných kurzů, můj obrovský dík!

Na území města Brna žije přibližně 7 – 12 tisíc Romů. Ti mají možnost využívat a také využívají služby organizací, jejich cílovou skupinou je převážně romská komunita, a těm nejvýznamnějším z nich, se níže věnuji.

3.1 IQ Roma servis, o. s.

Je největší organizací v České republice, která je zaměřena na sociální práci s Romy. Patří k nejprestižnějším neziskovým organizacím. Jejím posláním je chránit práva a důstojnost Romů v rámci společnosti, být prostředníkem, který podporuje příležitosti, možnosti a odhodlání Romů na jejich cestě k růstu a společenskému uplatnění.

Cílovou skupinou jejich přímé práce jsou primárně sociálně vyloučení Romové, ale v případě volné kapacity poskytují pomoc i osobám bez ohledu na jejich etnicitu. Veškeré služby organizace jsou poskytovány bezplatně.

Sdružení bylo založeno v roce 1997 jeho ředitelkou Mgr. Katarínou Klamkovou a registrací Ministerstva vnitra ČR. Svým klientům zde poskytují 4 registrované sociální služby, což je odborné sociální poradenství, terénní programy, nízkoprahová zařízení pro děti a mládež a sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi. V současné době zaměstnává organizace asi 50 pracovníků.

V této organizaci jsou práva uživatelů nastavena tak, že mají nárok na ohleduplnou pomoc kvalifikovaných pracovníků, mají právo znát jejich jméno, musí být respektována osobnost klienta a zachovávána lidská důstojnost.

Klient má rovněž možnost pomoc konkrétního pracovníka odmítnout nebo i vyjádřit nesouhlas s jeho pracovními postupy nebo postupy organizace., rovněž může podat stížnost, o jejímž projednání a vyřešení musí být klient vyrozuměn. Uživatel těchto služeb si může být jist mlčenlivostí pracovníků organizace i zajištění ochrany jeho poskytnutých osobních údajů.

Ročně takto pomáhá asi 2000 lidem v Brně, Břeclavi a Vyškově, popř. dalších obcích v rámci JMK, kteří se nachází v tíživé životní situaci.

Doposud organizace IQ Roma servis poskytovala své služby v prostorově nevyhovující budově, ovšem v dubnu tohoto roku se organizace přestěhovala do nově zrekonstruovaných prostor, které patří městu Brnu, a které až do roku 2025 může bezplatně využívat. Pro mladé Romy jsou zde k dispozici učebny, multifunkční sál, v němž bude působit i divadelní spolek.

Z mého pohledu je to organizace, na kterou bych se já osobně, pokud bych byla romského etnika a řešila vážné existenční problémy, jako na první v pořadí obrátila. Ze své zkušenosti na pozici dobrovolnice vím, že organizace na své kmenové zaměstnance klade velmi vysoké nároky a úsilí, které se na řešení problematiky romské populace vyvíjí a se kterou k ní přistupují, je téměř nadlidské.

Pravdou je i to, že v této organizaci pracují také pouze lidé, kteří jsou pro svou práci skutečně zapálení, jsou to takoví „gádžové s romským pohledem na věc i myšlením“, je také pravdou, že zde existují trochu jiné výklady zákona, odlišný model využití i zneužití zákona a pravidel chování, než jaký uplatňujeme v majoritní společnosti.

Myslím, že na našich úřadech tyto pracovníky, coby doprovod Romů, při řešení problematiky zaměstnání, vyřizování sociálních dávek či bydlení, ne zrovna rádi vidí. Dokonce vím o tom, že na školícím kurzu sociálních pracovníků se při přednášce zaměstnanec pracovního úřadu zcela otevřeně rozhovořil o tom, že tuto organizaci neradi na svém úřadě vidí, protože Romům poradí i to, co by je žádném případě nenapadlo, že mají nárok žádat.

Škoda jen, že jako občan většinové společnosti nemám ani představu, zda, pokud bych se v takto tíživé životní situaci ocitla, kdy bych pocítovala bezpráví, dlužila na nájemném a hrozilo mi vystěhování z bytu, byla bez zaměstnání a žila pouze na sociálních dávkách, kolem mě se motalo spoustu hladových dětí atd., našla nějakou organizaci, která by se mnou nebo i za mě můj problém bezplatně řešila, poskytla mi poradenský servis i právní

služby, sepsala mi veškeré žádosti, doprovázela mě při jejich podávání na úřady a vedla za mě veškerou komunikaci s nepříjemnými úřednicemi, bezplatně mi zajišťovala doučování dětí i jejich mimoškolní zájmové aktivity....

Myslím, že jako občané majoritní společnosti si musíme poradit sami, veškeré poradenské a právní služby si musíme samozřejmě poctivě zaplatit a v podstatě ani nikoho naše problémy nezajímají. Musíme si sami absolvovat svůj boj s neochotnými úřednicemi, které nám v žádném případě neporadí nic navíc, o čem my sami nevíme, že můžeme žádat a jediné, co nám poskytnou, je pocit naprostého ponížení, zjevného pohrdání a potvrzení své zbytečnosti, když nejsme schopni si se svou situací sami poradit.....

Myslím, že i naši většinové skupině lidí, by takováto např. IQ Gádžo servis, o. s. byla velmi užitečná a přínosná.

Každopádně vizí organizace IQ Roma servis o. s. je společnost přátelských a živých vztahů mezi Romy a dalšími lidmi..., svět, ve kterém i Romové budou mít důstojné role a respekt jako národ i jednotlivci. Při jejich obětavé a náročné práci se snaží o rozvoj silné generace Romů, kteří budou vzdělaní s osobní sebeúctou, Romů, kteří budou úspěšní a budou mít perspektivu dobré budoucnosti.

3.2 Drom, romské středisko

Toto romské středisko je příspěvkovou organizací, kterou zřídilo ÚMČ Brno – sever, funguje již od roku 1989 a je zaregistrováno jako poskytovatel sociálních služeb, terénních programů a nízkoprahového zařízení pro děti a mládež.

Toto zařízení pomáhá občanům ohroženým sociálním vyloučením především v městských částech Brna – severu a Brna – středu. U dětí a mládeže se pokouší prohloubit jejich výchovu, pomáhá jim s výběrem a přípravou na jejich budoucí povolání, kde také spolupracuje i s Nadačním fondem Verda, který podporuje vzdělávání romských studentů. Také organizuje pro děti a mládež různou zájmovou činnost a rovněž je připravuje na život a úspěšné fungování ve svých budoucích rodinách i ve společnosti.

Tak jako u většiny organizací, které se zabývají romskou problematikou, tak i posláním této organizace je poskytování sociálních služeb v souladu se zákonem č. 108/2006 Sb. Její snahou je zmírnit rizika sociálního vyloučení a být nápomocna ve zlepšování životní situace u osob, které jsou ohroženy sociálním vyloučením.

K těmto osobám přichází s nabídkou sociálních služeb a dalších aktivit, jejichž součástí je v rámci nízkoprahových zařízení pro děti a mládež např. klubovna pro děti a klub pro mládež, různé vzdělávací a motivační programy pro děti a mládež, spoustu volnočasových aktivit i preventivní programy.

V rámci sociálního terénního programu je touto organizací, jako jedinou, zajišťována romská policejní asistence a samozřejmě i klasická sociální terénní práce.

Drom také realizuje terénní službu zdravotně - sociální pomoci, kterou poskytuje v deseti lokalitách v rámci celé ČR, ovšem na území města Brna ji zatím neposkytuje.

Velmi se také soustředí na vzdělávání svých klientů a jejich následném uplatnění na trhu práce, pomáhá jim rovněž se orientovat v oblasti svých práv, ale i povinností a seznamuje je s dostupností různých služeb. Převážná část této sociální práce probíhá v prostředí pro klienty přijatelném a přirozeném, tedy v jejich domácnostech nebo lokalitách, kde se pohybují a cítí bezpečně.

Cílem a tedy i vizí této organizace je zvýšit znalosti a dovednosti svých klientů natolik, aby byli schopni včas rozpoznat svou problematickou situaci a naučili se ji samostatně úspěšně řešit a zároveň pak byli schopni ji i předejít a zabránit jejímu opakování. Snahou je především docílit zvýšení zaměstnanosti a především doplňování a zvyšování kvalifikace u uchazečů o zaměstnání z řad svých klientů. Nemalým cílem je i docílit u svých klientů předcházení a snižování jejich neúnosného zadlužování, a dále pak nejen získání standardního bydlení, ale také jeho následné udržení.

3.3 Romodrom, o. s.

Občanské sdružení Romodrom je nevládní nezisková organizace založená za účelem poskytování sociálních služeb a poradenství lidem v obtížných životních situacích. V této

organizaci probíhají jako v jediné i vězeňské programy. Velmi častým, ne-li téměř běžným problémem je, že ve většině romských rodinách jsou a nebo byli někteří z jejich členů ve výkonu trestu odnětí svobody (VTOS). Proto se tato organizace zaměřila i na poskytování podpory a poradenství všem osobám z řad svých klientů, které jsou tímto problémem dotčeni.

Cílem tohoto programu je nejen práce s odsouzenými v rámci spolupráce přímo s věznicemi, kam za svými klienty pracovníci organizace mohou přímo docházet, ale pomoc je poskytována i rodině odsouzeného, kde se pracovníci snaží především o posilování vazeb a stability rodiny. Při návratu člena z VTOS je zajišťováno šatstvo, asistence při hledání zaměstnání příp. hledání ubytování. Následně je nadále zajištěna terénní sociální práce bezprostředně po propuštění s celou rodinou klienta.

V této organizaci probíhají rovněž volnočasové aktivity, pracovní a sociální programy, jejichž cílem je prosazování práv a integrace osob, které jsou ohroženy sociálním vyloučením. Jsou dodržovány zásady podpory boje proti rasismu a diskriminaci, je kladen důraz na práva a svobodu občanů i menšin a cílem je dosáhnout rovnoprávného zacházení ze strany majoritní společnosti.

I v této organizaci jsou veškeré odborné a poradenské služby poskytovány bezplatně, je dodržován etický kodex sociálního pracovníka a je zde plně respektována individualita klienta a jeho svobodná volba.

Cílem je poskytnout klientovi co nejkvalitnější sociální a sociálně-právní poradenství, zlepšit jeho komunikační schopnosti, které by mohl uplatňovat při jednání s úřady a institucemi, zlepšit klientovu orientaci a fungování ve společnosti, posílení jeho sebevědomí a motivace k uplatnění v zaměstnání, příp. na trhu práce.

3.4 Společenství Romů na Moravě

Tato organizace (SRNM) je občanským sdružením, které bylo založeno v roce 1991 a jeho hlavním cílem bylo podpořit integraci Romů do společnosti a snížit jejich sociální vyloučení. Dodnes tak podporuje romskou emancipaci ve třech moravských krajích a

desítky měst a obcí. Ve svých pobočkách má komunitní centra, která fungují jako zázemí pro práci s dětmi i dospělými a jeho snahou je počet těchto center nadále zvyšovat.

Posláním této organizace je rovněž terénní sociální práce, poradenská a právní služba, mimoškolní výchova dětí a mládeže a spolupráce se školami. Důraz je zde kladen i na ochranu lidských práv a informovanost klienta o možnosti obrany při rasové diskriminaci.

Velké úsilí je vynakládáno i na podporu kultury a uchování identity Romů, včetně zachování a kultivace romského jazyka.

Organizace také vydává čtrnáctideník *Romano hangos*,

Savo manuš ajso dživipen, savo dživipen ajso čačipen

Romano hangos

13,-

ROMSKÝ HLAS – ČTRNÁCTIDENÍK ROMŮ V ČESKÉ REPUBLICE **ROČNÍK 13 • ČÍSLO 17 • VYŠLO 10. LISTOPADU 2011**

zprávy

ROTAVA – Na 400 lidí vyrazilo v sobotu 29. října do ulic. Pochod svolala Dělnická strana sociální spravedlnosti. Průvod prošel kritickým bodem poblíž míst, kde Romové bydlí a u místní kavárny dav vyvolával hesla: „*Nie než národ*.“ Romové, rovněž vybaveni transparenty, odpovídali: „*My jsme národ!*“ Nelze si nepoložit otázku: O co vlastně jde, když jsme všichni národ?

VARNSDORF – Pořadatel demonstraci na Šluknovsku, podvodník Lukáš Kohout, poslal přihlášku do Dělnické strany sociální spravedlnosti. Tím upustil od založení vlastní strany a současně ukázal, kam patří svým myšlením, a o co usiluje. Vandasova strana DSSS Kohouta přijme. Kohout momentálně sedí ve věznici za podvody a neplnění podmínek již dříve uloženého trestu.

Před sto lety se narodil Tomáš Holomek

František Klima, dr. Tomáš Holomek, Antonín Daniel, ing. Miroslav Holomek a Zigmund Vágai za předsednickým stolem na ustavujícím sjezdu Svazu Cikánů – Romů v Brně v srpnu 1969.

BRNO – Dne 10. listopadu by se dožil 100 let JUDr. Tomáš Holomek – první vysokoškolsky vzdělaný Rom na světě a významný romský činitel v období od roku 1945 až do své smrti v roce 1988. Byl jed-

a tudíž je i krátce přerušovat. To už byla válka na spadnutí. Tomáše Holomka si v širokém okolí sedláci vážili jako autority, platil za člověka, který jim dělal všechny možné služby právní i jiné.

kem, pozdějším předsedou Svazu. Tomáš Holomek vedle své profesionální činnosti, za kterou se mu dostalo vysokého hodnocení od tehdejších státních autorit, státních vyznamenání i mandátu poslance

z obsahu

Čeho se dá dosáhnout sociálním bydlením

čož v překladu znamená „Romský hlas“, a je určen Romům v České republice. Je vydáván v českém jazyce a přináší velmi kvalitní přehled politický, kulturní, historický i informační na témata, která řeší romskou etnicitu. Obsah článků je překvapivě objektivní, takže je to velmi zajímavé a poučné čtení i pro neromské čtenáře.

Obsahem poskytovaných služeb je tedy tato organizace shodná s ostatními, ale výjimečná se jeví právě tímto posilováním u svých klientů jejich romství, uvědomováním se své identity i vydáváním čtrnáctideníku.

3.5 Statutární město Brno - odbor sociální péče MMB

Tato organizace je největší na území města Brna, zajišťuje sociální služby na jednotlivých úřadech ve všech městských částech města Brna, podporuje více než desítku příspěvkových organizací města a nevládní neziskové organizace, které se zabývají sociální službou. Rovněž zajišťuje pečovatelskou službu na některých úřadech městských částí.

Posláním této organizace je poskytování sociální péče a pomoci všem občanům, kteří se ocitli v nepříznivé sociální situaci formou sociální péče nebo dávek. Rozsah těchto činností je dán platnou legislativou, která vymezuje přesně příjemce dávek nebo sociálních služeb.

Cílovou skupinou jsou rodiny s dětmi, které se ocitly v tíživé situaci, a to převážně z romské komunity.

Odbor sociální péče MMB zajišťuje terénní sociální program, při kterém sociální pracovníci aktivně vyhledávají osoby, které jsou ohroženy sociálním vyloučením. S klienty je následně řešena zadluženost, bytová problematika, zprostředkování zaměstnání, materiální pomoc, poradenství v oblasti závislostí, ale i prevence domácího násilí a sociálně - právní ochrana dětí.

Cílem je docílit u svých klientů schopnost a dovednost své problémy včas rozpoznat a samostatně je vyřešit.

Má zkušenost je taková, že tato organizace budí v romské komunitě nejmenší důvěru, neboť terénní sociální pracovníci této organizace se mnohdy nijak moc neliší od těch úředních, které svým chováním, které postrádá jakoukoliv empatii, rozhodují o osudu těchto lidí před plexisklo a s tváří bez mimiky lze vyčíst jen pohrdání a naprostý nezájem.

Osobní přístup těchto terénních sociálních pracovníků ke klientovi je svazován zákonem, paragrafy a formuláři. Není ochota ani o kousek překročit mantinely, které naopak ostatní organizace, či spíše občanská sdružení, zcela bez problémů překračují, pokud tím pomohou či jinak uhájí zájmy svého klienta. Rovněž hra na úřední hodiny stále přetrvává, a pokud klient potřebuje svůj problém řešit akutně, není na úřad vpuštěn nebo jen zbytečně klepe na dveře, za kterými již nikdo není.

Ze své praxe mohu potvrdit, že sociální pracovníce tohoto orgánu si svou funkci opravdu vysvětlují zcela po svém. Z úlohy sociální pomoci, kdy by měly tyto pracovníce být svým klientům nápomocny v řešení tíživých situací, jak finančních, tak bytových nebo rodinných, je jejich přístup k této sociální službě spíše kontrolní.

Jejich návštěvy u klientů se odehrávají v napjaté atmosféře, kdy klienti pociťují pocity skutečně podobné těm, které člověk prožívá při velkých kontrolách např. Finančního úřadu, hygieny apod.

Pracovnice kontrolují a bazírují na věcech, kterým klient vzhledem ke své sociální situaci ani není schopen vyhovět. Závěr těchto návštěv tedy končí vyhrožováním, výčtem paragrafů a zákonů a také stanovení termínu, do kterého musí klient zajistit, doložit a předložit těmto pracovnícím v „pomáhající profesi“, že své úkoly a jejich požadavky splnil, jinak je vyhrožováno odebráním dětí, jejich rozdělováním do různých zařízení dle věku atd., což bývá většinou pro matky velmi stresující záležitost.

Scénář veškerých postihů a konečných dopadů mají tyto sociální pracovníce skutečně velmi pečlivě zpracovaný a v podstatě nic víc ke své práci ani nepotřebují.

Pracovní náplň „kontrolního“ dne s poskytnutím sociální pomoci je splněna a může tedy odejít domů, aby následující pracovní den mohla vypracovat sáhodlouhý zápis, jaké vyčerpávají sociální služby a jakou odbornou pomoc svému klientovi v terénu nabídla a poskytla.....

Z jejich chování jsem nabyla dojmu, jako by tak i nějak hřešily na to, že veškerou „špinavou“ práci s klientem za ně vyřeší a odpracují zaměstnanci a dobrovolníci organizací a nadací, které společně s nimi v terénu a stejném rajónu působí, aby tak ony už jen opravdu provedly tu kontrolu a navíc hlavně také měly přehled o tom, v jakém stádiu se klientova zakázka nachází.

Následně potom už jen opět přijdou ony, úřad a zákon.....

ZÁVĚR

Dle mého názoru je problém neřešitelný, rozdílnost mentality, kultur, tradic a uspořádání životních priorit nám vzájemně nedovolí vedle sebe bezproblémově žít. Myslím si, že je to zřejmě otázka ještě několika dalších generací, kdy se naše kultury vzájemně (např. geneticky) promísí a v rámci nějakých příbuzenských vztahů pak budeme nuceni a schopni vzájemné tolerance.

Ze strany většiny Romů já osobně cítím jen rezignaci, a možnosti, kterých se jim ze strany naší „rasistické“ společnosti dostává - jak bezplatného poradenství, sociálních služeb, pedagogické a zájmové činnosti pro děti - nijak neoceňují, mnohdy o ně ani nestojí nebo je vnímají jako běžnou samozřejmost. Prostituční a drogová scéna je v plném květu, večerní ulice v romských lokalitách se s nastávající nocí zaplňují mnohdy ještě i nezletilými prostitutkami, není výjimkou, že i těhotnými nebo matkami pohupujícími kočárkem s dítětem, který v případě získání zákazníka, ochotně někdo jiný z rodiny pohlídá. Najdeme zde i transsexuály, kteří rovněž poskytují placené sexuální služby.

Je až s podivem, jak jim všem tento „byznys“ kvete, jejich klientelou překvapivě nejsou Romové, ale převážně naši čeští gádžové, kterým za malý peníz poskytnou rychlý sex v autě. Cena se většinou odvíjí od ceny dávky nekvalitní drogy, na které jsou tito poskytovatelé sexu závislí. Je velmi zajímavé tento večerní koloryt pozorovat, člověk se ani v těchto nočních hodinách a v těchto vyloučených lokalitách nemusí bát, neboť se zde vše odehrává s tichým pozorováním a pod dohledem policie....

V těchto lokalitách je také největší výskyt pohlavně přenosných nemocí, jako je syfilis, dále žloutenky atd. Je velmi těžké tuto prostituční a drogovou scénu zmapovat, neboť se vše odehrává přímo na ulici, není zde možnost žádné pravidelné zdravotní kontroly. Tyto osoby si rizika svého jednání snad ani samy neuvědomují, v případě nákazy se neléčí, neboť většinou ani nemají hrazeno zdravotní pojištění, dopady svého jednání nedomýšlí a žijí tím, co je dnes... Tím, zda si dnes na svou potřebnou dávku drogy vydělají, popř. zda dnes přinesou svým rodičům nějaké peníze, si svou mysl nezatěžují – není to nic neobvyklého. Mnohdy prostituují sourozenecké skupiny a doma na ně již netrpělivě čekají rodiče, které se sice naoko na ně „zlobí“, ale na druhé straně tento mnohdy jediný zdroj příjmu do početné rodiny vítají.

Matky hlídají děti svým dcerám, aby tyto mohly po večerech prostituci provozovat, příp. si své vnuky berou do pěstounské péče, aby si tím zajistili jistý příjem ve formě sociálního příspěvku pěstounům. Že se těmto ženám závislým na drogách, nejčastěji na heroinu, rodí postižené děti, není také žádnou novinkou. A pokud se i dítě narodí zdravé, je stejně formováno či spíše deformováno prostředím, ve kterém vyrůstá, sociálně bývá zaostalé, a tak i při nástupu do školy je již automaticky zařazeno do školy praktické, což v dnešní době pouze změnou názvu nahrazuje v dřívější době známé školy „zvláštní“.

Tyto děti mají problém i tento stupeň základního vzdělání dokončit a mnohdy ze školy odchází již dříve, aby tak nastoupily na cestu, po níž vidí kráčet ostatní členy své rodiny. Navíc těmto dětem ani nebyla nějak poskytována podpora ze strany rodičů ve snaze k jejich vyššímu vzdělání, protože k hlavním prioritám v romských rodinách zatím vzdělání jejich dětí opravdu nepatří.

Je stále také již nepsaným pravidlem, že romští rodiče i nadále upřednostňují kvantitu dětí před kvalitou výchovy a vzděláním, protože Romové totiž neřeší, že s každým dalším jejich narozeným dítětem se jejich ekonomická i sociální situace zhoršuje. Že tak stále bude vyrůstat nová generace Romů, jejichž hlavním programem dne bude jen, ne kde najít placenou práci, ale kdy přijde složenka se sociální dávkou.... Romská otázka tedy dle mého názoru bude ještě dlouho nezodpovězena.

Na straně druhé si nedovedu představit, že bych byla členem této komunity, měla s touto národností fungovat v dnešním našem světě, kdy bych se denně setkávala s pohrdáním, od dětství byla terčem posměchu ostatních dětí ve škole, jako první byla vždy podezírána při ztrátě nějaké věci v kolektivu ostatních, při vstupu do prodejny bych jako jediná byla sledována očima všech prodavaček, při nástupu do tramvaje si všichni v mé blízkosti drželi pevně své kabelky a tašky.

Nevím, jak dlouho bych zvládala absolvovat pracovní pohovory, při kterých by pro mě nikdy žádné místo nebylo, přestože bych splňovala veškeré požadavky kladené na uchazeče o toto místo, kromě svého etnika.... Jak by se mi žilo s tím, že kromě Roma nemám šanci na lásku u nikoho jiného, a že po svatbě mám hodnotu pro manžela jen jako žena, která donekonečna bude rodit děti, přestože on není schopen je uživit?

Musím závěrem i říct, že mě při studování pro mě dostupné literatury, která se týká romské problematiky, zaujalo mnoho věcí, které pro mě byly překvapující, poučné a pomohly mi více pochopit tuto menšinu, ovšem největším přínosem pro mě byla kniha doc. PhDr. Pavla

Říčana, psychologa, který se více než třicet let zabývá klinickou psychologií dětí a dospělých a poslední dobou se i intenzivně zabývá výzkumem a publicistikou romské problematiky. Ve své knize „S Romy žít budeme – jde o to jak“ se zcela objektivně dívá na romskou otázku z obou stran, jak očima Romů na nás, gádže, tak naopak i našima gádžovskými očima na Romy.

Tato kniha je psána neskutečně objektivně, srozumitelně, zcela otevřeně a čtivě. Je v ní objasněno mnoho skutečností, po jejichž přečtení se i člověk velmi zaujatý proti Romům musí trochu zastavit, zamyslet a mnoho z chování Romů i potom pochopí, aniž by je jako vždy tak striktně odsuzoval.

Musím říci, že tato kniha je skutečně tou knihou, která se přečte jedním dechem, přestože se nejedná o žádný kriminální nebo milostný román, což se nedá už říci např. o jiných publikacích, které jsem při psaní své práce pročetla.

Největším překvapením pro asi byla otázka pěstounské péče a adopce romských dětí do bílé rodiny, kdy autor knihy naprosto stírá a odmítá snahu adoptivních či pěstounských rodičů toto dítě natřít na bílo, případně mu i zatajit jeho pravou etnicitu a snažit se z něho vychovat gádžovské dítě..., neboť v pubertě se prý ozve „hlas krve“, k tomu se přidá občas nějaká ta nadávka na ulici nebo ve škole a dítě začne hledat svou pravou identitu, pochopí, že ji má romskou a začne chtít být Romem se vším všudy a Romy být také přijato.

Ovšem neumí romsky, nerozumí jejich způsobu života a ani jejich myšlení, navíc pro Romy zůstává být „gádžo“. Ale aby je přesvědčilo a také dokázalo samo sobě, že je skutečným Romem a patří do jejich světa, tak začne odsuzovat vše „gádžovské“, zavrhne i svou adoptivní rodinu, která samozřejmě s tímto jeho chováním nesouhlasí, vybere si tu nejdostupnější romskou komunitu, která jej přijme a začne si budovat identitu novou.

Na základě takovýchto poznatků a zkušeností proto autor doporučuje rodinám, které se rozhodnou pro adopci nebo pěstounskou péči romského dítěte, aby mu v žádném případě nezatajovali jeho etnicitu, aby se o tom dítě dozvědělo dříve od těchto rodičů než mu to nevybíravým způsobem sdělí někdo jiný, informovat ho o nepřátelství gádžů a Romů, o bídě, ve které jeho lid žije i o Romech úspěšných a vzdělaných. Měli by ho jako Roma učit jednání s gádži jako rovný s rovným a vyhýbat se vzájemným konfliktům. Ovšem nejdůležitější je tomuto dítěti zajistit živý kontakt s Romy, se slušnou romskou rodinou, kterou lze nakontaktovat prostřednictvím Sdružení pěstounských rodin nebo Střediska náhradní rodinné péče.

Adoptivní i pěstounské rodiny s dětmi romského původu se velmi často dostávají do těžkých situací a nesnází, které jsou dané tím, že děti velmi často mívají zdravotní poškození nebo psychické trauma z rodiny, ze které bylo odebráno, a nebo citovým strádáním v ústavní výchově. Pro tyto rodiny je prý proto velmi důležitá opora širšího příbuzenstva...¹²

Tato kapitola knihy pro mě byla snad největším překvapením, protože já bych se případě adoptivního rodiče zachovala zřejmě přesně naopak, také bych se snažila toto romské dítě uchránit před pravdou o jeho identitě, snažila bych se z něho rovněž vychovat dítě snědé pleti natřené na bílo a právě naopak, ho co nejvíce izolovat od kontaktů s ostatními Romy, aby se v této etnicitě „nenašlo“. Zřejmě zbaběle bych se mu snažila vnutit jakoukoliv národnost, jen abych ho uchránila od jeho romství, protože u nás snad není žádná jiná komunita tak opovrhována, přehlížena a vytlačována na okraj společnosti, jako právě komunita romská.

Právě proto třeba i patří můj veliký obdiv těm Romům, kteří přes toto léty zavedené škatulkování byli schopni tyto bariéry překonat a přes tuto vysokou zeď přejít k nějakému úspěchu, vzdělání, společenskému i profesnímu postavení, těm Romům, kteří měli a došli k nějakému cíli, a to mnohdy i přes nepochopení ve vlastní rodině, bez její podpory a proti vůli okolního světa.

Romský svět je prostě jiný, než jaký žijeme my. Ale není vůbec jisté, že by jej s námi měnili. V jejich očích možná žijeme život smutný, prázdný, v osamění, jen s hrstkou nejbližších příbuzných, mnohdy ani to ne, zavření ve svých snobsky zařízených bytech nebo vilách, s naditými vkladními knížkami a penězi, ze které si štěstí a lásku stejně nekoupíme..... Sedíme ve svých zaměstnáních, o které nechceme přijít, máme málo dětí, protože jsme sobečtí a pohodlní, a proto také jednou budeme ve stáří opuštění a umírat osamoceni v nemocnici...

Kdežto jejich svět, svět romský je živelný, živočišný, veselý, hlučný, rodinný a soudržný, i když ne všude a ne v každé rodině. Je také plný bídy, hladu, nejistoty, zoufalství, pláče a s výhledem do ničeho a na nic. Přesto jsou možná ze svého pohledu šťastnější než my.

¹² Říčan, P. *S Romy žít budeme - jde o to jak*. Praha: Portál, 1998.

Romové po celá staletí totiž měli možnost se naučit žít způsobem majoritní společnosti, přesto se o to nesnažili, možná právě proto, že jsou přesvědčeni o tom, že jejich způsob života je plnohodnotnější.

Ale jak se bude tato situace vyvíjet dále? Takto je to už neudržitelné a pro obě strany opravdu nepřijatelné, vzájemná nenávisť se jen prohlubuje, v době ekonomické krize je výhled na lepší postavení Romů ve společnosti nulový, zvyšující se nezaměstnanost a exkluzi Romů jen prohlubuje, odčerpávání sociálních dávek Romy je zase v této kritické době ještě větším trnem v oku majoritní společnosti. Jak z tohoto bludného kruhu ven?

Soužití různých kultur v dnešní globální éře je téměř existenční povinností a Romové žili, žijí a budou žít mezi námi, ale budou se muset už naučit a být si schopni si sami důstojně získávat prostředky ke svému životu! Jinak jim to většinová společnost nikdy neodpustí a ani je mezi sebe, byť s menším či větším sebezapřením, nepřijme.

Je také možné, že Romové stále ještě mají problém přijmout i sami sebe, přijmou to, že jsou Romové, což i trochu potvrdilo poslední sčítání lidu, kdy se ke své národnosti tak malé procento Romů přihlásilo, přestože všichni víme, že jejich počet je několikanásobně vyšší.

A pokud Romové nepřijmou své romství a svůj osud, který si začnou řídit sami bez natažené ruky k organizacím finančně podporovaným majoritní společností, která toto samozřejmě velmi nelibě nese, nikdy se jim neotevře cesta dále, cesta po které by mohli dále jít....

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- Autorský kolektiv. *Romové-bydlení-soužití*. Praha: Socioklub, 2000.
- Bakalář, P. *Psychologie Romů*. Praha: Votobia, 2004.
- Bargel, M., Mühlpachr, P. a kol. *Inkluze a exkluze - dilema soc. patologie*. Brno: IMS, 2010.
- Davidová, E. *Romano drom/Cesty Romů 1945-1990*. Olomouc: UP, 2004.
- Davidová, E. *Romové a česká společnost*. Praha: Studie národohospodářského ústavu Josefa Hlávky, 2001
- Fuchs, F. *Terénní sociální práce ve městě Brně*. Brno: MMB, 2009.
- Gabal, I. *Klíč k posílení integrační politiky obcí: sociální vyloučení Romů a česká společnost*. Praha: Otevřená společnost, 2008.
- Gallová Kristelová, E., Najšlová, L., Aneta Világi. *Odpověď je na Slovensku, nie v Bruselu*. Bratislava: Výskumné centrum Slovenskej spoločnosti pre zahraničnú politiku, 2009.
- Hirt, T. *Romové v osidlech sociálního vyloučení*. Plzeň: VN Aleš Čeněk, 2006.
- Holub, J. *Metodický manuál komplexní práce s obyvateli sociálně vyloučených lokalit*. Brno: IQRS, 2008.
- Horváthová, J. *Základní informace o dějinách a kultuře Romů*. Praha: MŠMT, 1998.
- Hübschmannová, M. *Můžeme se domluvit*. Olomouc: PF UK Olomouc, 1993.
- Jakoubek, M., Hirt, T. *Romové: Kulturologické etudy*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2004
- Jakoubková Budilová, L. *Cikánská rodina a příbuzenství*. Ústí nad Labem: Dryada, 2007.
- Jurásková, M., Kriglerová, E., Rybová, J. *Atlas romských komunit na Slovensku*. 2004
- Karhanová, K. *Obraz Romů v středoevropských masmédiích po roce 1989*. Brno: Doplněk, 2003
- Kenrik, D. *Cikáni na cestě z Indie do Evropy*. Olomouc: UP, 1994.
- Koudelka, J. *Cikáni*. Praha: Torst, 2011
- Mann, Arne B. *Neznámi Rómovia*. Bratislava: Národopisný ústav SAV, 1992.

- Mann, Arne B. *Romský dějepis*. Praha: Fortuna, 2001.
- Manuš, E. *Jdeme dlouhou cestou*. Praha: Arbor vitae, 1998.
- Miko, V. *Česko - romské vztahy*. Brno: Tribun EU, 2010.
- Nečas, C. *Historický kalendář: dějiny českých Romů v datech*. Olomouc: UP Olomouc, 1997.
- Nečas, C. *Romové v České republice včera a dnes*. Olomouc: UP, 2002.
- Nečas, C. *Společenská problematika Romů v minulosti a přítomnosti I*. BRNO: MU, 1991.
- Nováček, J. *Romové včera, dnes a zítra*. Praha: Socialistická akademie, 1968.
- Poláková, E. *Štúdie na tému etika a romská problematika*. Nitra: PF UKFv Nitre, 2002.
- Prokešová, M. *Romové, otázky a hledání odpovědí*. Ostrava: Repronis, 2010.
- Říčan, P. *Cesta životem*. Praha: Portál, 2006.
- Říčan, P. *S Romy žít budeme - jde o to jak*. Praha: Portál, 1998.
- Samková-Veselá, K. *Romská otázka: psychologické důvody sociálního vyloučení Romů*. Praha: Blinkr, 2011
- Šabacká, B. *Problematika cikánského obyvatelstva*. Brno: Ústav pro další vzdělávání středních zdravotnických pracovníků v Brně, 1970.
- Šebková, H., Žlnayová, E. *Romani čhib učebnice slovenské romštiny*. Praha: Fortuna, 2001.
- Šmídová, O. *Zdi a mosty: česko-romské vztahy*. Praha: ISS FSV UK, 2001.
- Unucková, M. *Žijí mezi námi: historie a současnost Romů*. Karviná: Sdružení Romů severní Moravy, 2007.
- Sborník z konference. *Romové národ bez budoucnosti*. Brno: Elsa, 1999.
- Sbírkky muzea romské kultury. *Tradiční řemesla, profese a zaměstnání*. Brno. Muzeum romské kultury, státní příspěvková organizace, 2008.

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. č. 1 Titulní strana čtrnáctideníku Romano hangos.....	39
--	----